

JE MODEL SOCIÁLNÍ EVROPY UDRŽITELNÝ?

Mirka Wildmannová

Abstrakt

Během 20. století došlo k výrazným změnám ve struktuře a koncepci sociálního státu, především vlivem demografických, ekonomických a sociálních změn. Ruku v ruce s tím mnohonásobně narostly veřejné výdaje do sociální oblasti a sociální stát se od 90. let minulého století ocitl v krizi. Vzhledem k fiskální neudržitelnosti současných sociálních systémů jsou zaváděna opatření a reformy, které by fiskální krizi sociálního státu vyřešily. Evropská unie sice zavádí určitá opatření na centrální úrovni, sociální systémy jednotlivých zemí jsou však jedinečné a historicky zakotvené. Současnou hlavní myšlenkou je zúžit roli státu na poskytovatele základní sociální ochrany a motivovat k odpovědnějšímu chování občana. Cílem příspěvku je zhodnocení současných sociálních výdajů členských zemí Evropy (v komparaci OECD) a identifikovat jejich fiskální trend.

Klíčová slova: welfare state, krize sociálního státu, sociální reformy, veřejné výdaje

JEL klasifikace: I31, H53, H55

EUROPEAN SOCIAL MODEL – IS SUSTAINABLE?

Abstract

The 20th century experienced major changes in the structure and conception of the welfare state, mainly as a result of demographic, economic and social changes. This was accompanied by a multiple increase in public expenditure in the social sector and the welfare state has found itself in a crisis since the 1990's. Given the fiscal unsustainability of the present social systems, measures and reforms addressing the fiscal crisis of the welfare state are being introduced. The European Union introduces some measures at the central level; however, the social systems in the individual countries are unique and historically shaped. The current keynote is to narrow down the role of the state to the provider of basic social protection and encourage the general public towards more responsible behaviour. The objective of this paper is to assess the current social expenditure of the EU member countries (compared to the OECD) and identify their fiscal trend.

Key words: welfare state, financing, crisis of welfare state, social reform, public expenditure

JEL Classification: I31, H53, H55

European Welfare State

Evropské země prošly od minulého století výraznými sociálními reformami. Na konci 19. století patřila Evropa k nejdynamičtěji se rozvíjejícím kontinentům v zabezpečení sociálních rizik obyvatelstva. Začal se generovat evropský sociální stát. Přístupy k definování sociálního státu se mezi jednotlivými autory liší. Podle německého ekonoma a sociologa Manfreda Spiekera (1996) se pod pojmem sociální stát rozumí „*stát, který se snaží svým občanům poskytovat ochranu před příjmovými riziky, které mají svůj původ v nemoci, invaliditě, stáří a nezaměstnanosti*“. V širším slova smyslu je pak „*státem, který se snaží zabezpečovat nejen sociální jistotu, ale i sociální spravedlnost, společenskou integraci a individuální svobodu*“.

Britský ekonom Nicolas Barr (2004) ve své knize Economics of the Welfare state vysvětluje poslání státu blahobytu. „*Sociální stát existuje ke zvýšení blahobytu lidí, kteří jsou slabí a zranitelní, tím, že poskytuje sociální péči, těm, kteří jsou chudí, poskytuje peněžité dávky, a těm, kteří nejsou zranitelní ani chudí, poskytuje sociální a zdravotní pojištění a organizuje školní vzdělávání.*“ (Baar, 2004)

Americký sociolog Harold L. Wilensky (Večeřa, 2001) definuje podstatu sociálního státu jako „*vládou chráněnou minimální úroveň příjmu, výživy, zdraví, bydlení a vzdělání pro každého občana, zajišťovanou jako politické právo, ne jako dobročinnou dávku*“. S touto definicí souvisí i vymezení výdajů na stát blahobytu, které zahrnují veškeré vládní výdaje směřující na sociální věci, vzdělávání, zdraví a výdaje na bydlení a společenskou infrastrukturu. (Kubátová, 2011)

Významnými osobnostmi v procesu vzniku a vývoje sociálního státu patří Otto von Bismarck v Německu a lord William Henry Beveridge, který vytvořil ve Velké Británii fungující komplexní systém sociálního zabezpečení a stal se tvůrcem filozofických základů státu blahobytu i samotného označení “welfare state”.

Za více než sto let prošel sociální stát několika etapami, od prvních pojišťovacích systémů přes „zlatá léta“ v letech 60. až po dnešní krizi státu blahobytu. Vývoj sociálních systémů v jednotlivých státech se značně lišil, ať už dobrovolností, respektive povinností účasti na pojištění pro odlišné sociální události. Nejstarší povinné pojištění se týkalo pracovních úrazů, protože již před koncem 19. století bylo zavedeno v několika evropských státech. Naproti tomu pojištění v nezaměstnanosti bylo často záležitostí dobrovolnosti a povinné se většinou stalo až po 1. světové válce. Ve srovnání s evropskými zeměmi je nutno zdůraznit, že

v liberálních státech jako USA či Kanadě sociální stát vznikl a také se rozvíjel se zpožděním mnohdy i několik desítek let. (Večeřa, 2001)

Pro období sociální expanze (1962 – 1973), někdy také zlatý věk welfare state, je charakteristická vzrůstající produktivita, s tím související růst životní úrovně všech vrstev občanů a vysoká zaměstnanost, v některých západních státech až téměř plná zaměstnanost. Díky dostatku prostředků se zvyšoval počet sociálních dávek, výše příspěvků a tak i podíl sociálních výdajů na HDP. (Smutek, 2005)

Během 70. let postupně dochází ke stagnaci sociálních států, jejíž hlavní příčinou je ropná krize, která s sebou přinesla i krizi hospodářskou a velký růst nezaměstnanosti. Zatímco v minulém desetiletí dosahovaly některé státy až pětiprocentního ročního růstu HDP, v polovině 70. let se hospodářský růst dostal do záporných čísel. Pokles HDP byl doprovázen velkým nárůstem nezaměstnanosti i vyšší inflací. Státy se ocitly pod velkým tlakem rostoucích sociálních výdajů zejména na podporu v nezaměstnanosti a jiné dávky. Vzhledem k nastavení sociálních systémů z minulých let a takřka nemožnému omezení některých veřejných výdajů, např. na zdravotnictví, vzdělávání, sociální služby, rostla vedle podílu veřejných výdajů také zadlužení států. Vlivem těchto, ale i jiných faktorů, jako počínající populační změny a stárnutí obyvatelstva, se sociální státy potýkaly s krizí, která prakticky přetrvává až do současnosti. (Smutek, 2005)

Ačkoliv můžeme sledovat společné znaky ve vývoji sociálního státu v jednotlivých zemích, například rostoucí role státu v sociální politice, míru redistribuce či poskytování sociálních služeb, existují mezi nimi i značné rozdíly. Rozsah sociálních služeb se liší v závislosti na ekonomických podmínkách státu, tradicích, hodnotách, historickém vývoji. V současné době existuje několik typologií sociálního státu, literatura nejčastěji cituje typologii dánského sociologa a politologa Esping-Andersena, který sociální státy dělí podle pojetí solidarity mezi občany do tří základních modelů: sociálně – demokratický, liberální a konzervativně-korporativistický. Britský sociolog Titmuss rozděluje sociální stát dle kritérií na reziduální, institucionální a výkonový typ. Mishrova typologie vychází z kritéria míry koordinace ekonomické a sociální politiky a rozlišuje dva typy sociálního státu: integrovaný a dezintegrovaný (Musil, 1996). Další typologie je od českého sociologa Jan Kellera, který dělí sociální státy do čtyř skupin: kontinentální, skandinávský, reziduální a rudimentární. (Keller, 2009)

Cílem sociálního státu a důvodem jeho vzniku byla ochrana jedinců i rodin před sociálními riziky ve společnosti. Klasicky se hovoří o zajištění dostatečného příjmu k zajištění potřeb

v době nemoci, stáří, nezaměstnanosti apod. Kromě těchto tradičních sociálních rizik se od 80. let minulého století hovoří o rizicích nových, spojených s nástupem postindustriální společnosti a globalizací. Jako nejvýznamnější problémy se jeví demografické změny, změny na trhu práce, měnící se podstata rodiny a především nedostatek finančních prostředků k chodu všech typů sociálního státu související se všemi ostatními riziky.

Původní sociální stát byl založen na třech hlavních pilířích a nová sociální rizika e objevují ve všech třech oblastech:

- fungujícím trhu práce,
- soudržné a stabilní rodině
- zajištění sociálních příjmů v případě potřeby.

Evropský sociální model je tématem pro současnou diskusi odborníků nejen na sociální, ale především fiskální politiku. Většina odborníků se shodne na tom, že vzhledem k demografickým ukazatelům a fiskální krizi hospodářství je třeba změnit pohled na welfare state Evropy. Diskuse o fenoménu sociálního státu se netýká jeho samotné existence, ale spíše toho, jak by měl fungovat: v jakém rozsahu, v jakém uspořádání a jak být efektivní z dlouhodobého hlediska (Wildmannová, 2013). To vše má vliv na rozsah financování a tlak na fiskální rozpočty.

1 Metodologie výzkumu

Cílem příspěvku je zhodnotit dynamiku současných sociálních výdajů členských zemí Evropy a identifikovat jejich fiskální trend, včetně posouzení rozpočtových výdajů ve vybraných zemích. Pro zhodnocení trendu byly vybrány země Francie a Velké Británie. Důvod výběru těchto států vychází z premise, že jsou to státy s tradiční výraznou sociální politikou.

Abychom mohli posoudit současný fiskální trend, je nutná analýza sociálních výdajů v časové řadě za jednotlivé země Evropy. Vycházíme především z databáze Eurostatu a databáze OECD. Především je také nutno identifikovat hlavní směry, které mají vliv na fiskální tlaky v evropských sociálních politikách.

Článek se především opírá o názory předních evropských odborníků na problematiku sociálních států, strategických dokumentů EU a statistiky Eurostatu a OECD.

1.1 Identifikace změn sociálního státu

Je nutné také identifikovat hlavní změny, které mají vliv na proměnu a s tím také požadavky sociálního státu:

- *globalizace a ekonomika služeb*: flexibilizace práce přináší další zátěž pro sociální stát, stávají se závislými na sociálních dávkách a také nepřispívají v dostatečné míře do pojišťovacího systému, ze kterého jsou dávky financovány (Keller, 2009). Globalizace vytváří tlak na snižování mezd, výnosu z daní, na únik pracovní síly a kapitálu do zemí z nižší mírou regulace a daňové zátěže (Alber and Standing 2000: Hay 2006). Evropský sociální model se nachází ze střednědobého a dlouhodobého hlediska mezi dvěma protichůdnými tendencemi. Na jedné straně je tlak liberalizace, deregulace v důsledku globalizace, na druhé straně EU zvyšuje tlak na větší garanci sociálních práv a růst sociálních výdajů (Evropský sociální model, 2014).
- *Demografické změny*. Stárnutí populace spolu s dalšími sociálními riziky tvoří faktory pro neudržitelnost systému sociálního pojištění, přičemž zajištění důchodů tvoří jeho nejkritičtější oblast.
- *Pokles solidarity*: k poklesu solidarity dochází ve všech oblastech sociálního státu, někteří autoři (Krebs:2010, Keller:2009) hovoří o její krizi.
- *Dlouhodobá nezaměstnanost*: jde především o přetrvávající dlouhodobou nezaměstnanost a s tím i trend předčasného odchodu do důchodu. Problém nezaměstnanosti je nejvýznamnější před důchodovým věkem.
- *Rostoucí trend nákladů na sociální stát*

Stárnutí populace je jedním z důvodů změny názoru na roli státu v oblasti sociální politiky. Dosavadní stát byl chápán jako “štědrý poskytovatel a financovatel sociální politiky”. V současné době se posouvají názory k transformaci státu, který garantuje sociální ochranu a podporuje samostatné sociální chování (klient – poskytovatel).

2 Sociální výdaje jako objekt diskuse

Podle nejnovějších údajů OECD dosahují výdaje do sociální politiky 22% HDP zemí OECD. Již tradičně se Evropa, v čele s Francií s téměř 32% sociálních výdajů na HDP, umísťuje na předních příčkách. Francie, Finsko, Belgie, Dánsko, Itálie, Rakousko, Švédsko, Španělsko, Německo věnují více než čtvrtinu jejich HDP na výdaje pro zajištění sociální ochrany. Naopak neevropské země jako Turecko, Korea, Chile a Mexiko vydávají na sociální

politiku méně než 15% jejich HDP. Výše výdajů těchto zemí je v současnosti na podobné úrovni, jaká byla v Evropě v 60. letech minulého století.

Tabulka 1 Celkové sociální výdaje jako procento HDP

Country	1995	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU 27	.	.	26.7	29.6	29.4	29.0	29.5
EU 28	.		26.7	29.5	29.4	29.0	29.5
OECD*		18.9	19.7	21.9	21.7	21.4	21.6
Euroarea(EA-18)	.	26.8	27.5	30.3	30.3	30.0	30.4
included:							
Belgium	27.3	26.9	28.3	30.6	30.1	30.4	30.8
Bulgaria	.	14.1	15.5	17.2	18.1	17.7	17.4
Czech Republic	16.7	18.0	18.0	20.3	20.2	20.4	20.8
Denmark	31.9	30.7	30.7	34.7	34.3	34.3	34.6
Estonia	.	12.1	14.9	19.0	18.0	16.1	15.4
Finland	31.4	25.4	26.2	30.4	30.6	30.0	31.2
France	30.3	30.9	31.3	33.6	33.7	33.4	34.2
Ireland	18.6	18.0	21.2	26.2	29.0	30.2	32.5
Italy	24.3	26.6	27.7	29.9	29.9	29.7	30.3
Cyprus	.	18.2	19.5	21.1	22.1	22.8	23.1
Lithuania	.	14.4	16.1	21.2	19.1	17.0	16.5
Latvia	.	11.3	12.7	16.9	17.8	15.1	14.0
Luxembourg	20.7	19.3	21.4	24.3	23.1	22.5	23.3
Hungary	.	22.7	22.9	23.4	23.1	22.1	21.8
Malta	15.6	17.7	18.1	19.6	19.1	18.7	19.4
Germany	28.3	27.7	28.0	31.5	30.6	29.4	29.5
Netherlands	30.6	28.3	28.5	31.6	32.1	32.3	33.3
Poland	.	18.5	19.4	20.6	20.0	19.1	18.1
Portugal	20.4	23.9	24.3	26.8	26.8	26.5	26.9
Austria	28.8	27.9	28.5	30.7	30.6	29.8	30.2

United States*	.	15.8	16.4	18.5	19.3	19.0	18.7
Greece	22.3	24.8	26.2	28.0	29.1	30.2	31.2
Slovakia	18.5	16.1	16.1	18.8	18.7	18.3	18.4
Slovenia	.	21.3	21.4	24.2	25.0	25.0	25.4
United Kingdom	27.1	24.7	25.6	28.3	27.9	28.0	28.8
Spain	21.6	20.8	22.0	25.2	25.5	26.0	25.9
Sweden	33.5	29.2	29.5	32.0	30.4	29.7	30.5

Zdroj: [*http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/social-expenditure/aggregated-data_data-00166-en?isPartOf=/content/datacollection/els-socx-data-en](http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/data/social-expenditure/aggregated-data_data-00166-en?isPartOf=/content/datacollection/els-socx-data-en)

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/4/48/Expenditure_on_social_protection%2C_2002%E2%80%932012_of_GDP%29_YB15.png

Zaměříme-li se čistě na státy EU a Eurozóny, pak podle údajů z Eurostatu (viz. tabulka č. 1) docházíme ke stejným závěrům jako OECD – dlouhodobý nárůst výdajů na sociální ochranu. K prudkému navýšení došlo v době vypuknutí finanční krize mezi lety 2008 – 2009 a mírné navyšování pokračovalo i v následujících letech. Avšak nárůst výdajů na sociální ochranu v EU a v Eurozóně byl relativně mírný, obzvlášť v porovnání s průměrem v zemích OECD a USA. Celkově v období 2007-2011, veřejné sociální výdaje vzrostly okolo 20% v USA, 12% v OECD, 7% v Eurozóně a 8% v EU 27. Nutno podotknout, že tyto rozdíly nebyly dány významnými změnami cen ani vývojem HDP, neboť během období 2007-2011 jsou změny v cenách podobné a úroveň HDP v roce 2011 je podobná HDP v různých oblastech z roku 2007 (Publication Office of the European Union, 2013).

Rozdílný průběh ve vývoji sociálních výdajů během krize v Evropské unii a v zemích OECD (hlavně USA) odráží různou strukturální skladbu výdajů na sociální ochranu, ale také naznačuje, že v roce 2010 a ještě výrazněji v roce 2011, růst výdajů na sociální ochranu se vydal jinou cestou v Evropě a ve státech OECD.

2.1 Příklad Francie a Velké Británie

Francie a Velká Británie jsou dvě země s odlišnými sociálními systémy a odlišnou sociální politikou, ale také s odlišnými výdaji v této oblasti. Sociální výdaje Francie tvoří 34,2% HDP, Velké Británie 28,8% HDP (k roku 2012). Ve srovnání s Francií, je Velká Británie jednou ze zemí s nízkými výdaji v oblasti veřejné sociální politiky. Nicméně celkové sociální výdaje jsou druhé nejvyšší na světě. Tento rozdíl ve výdajích je způsoben vysokým

podílem soukromých sociálních výdajů, které jsou právě v případě Velké Británie velmi významnou složkou výdajů této politiky činní kolem 5,7%HDP. Celkově tedy s výdaji na zdravotnictví, které činí asi 8% a s hodnotou příjmů ztracených na daňových úlevách ze zdravotního pojištění, činí celkové sociální výdaje na zdravotnictví 14%HDP, což je o čtyři procentní body více než ve Francii, což je země s druhými největšími výdaji do této oblasti ze všech zemí OECD (Social Expenditure Update, 2014). Francie je naopak jednou ze čtyř zemí OECD, jejíž výdaje v oblasti sociální pomoci činí více než 30% (konkrétně 32%) celkových výdajů, což je o 10% více než je průměr zemí OECD. Tyto výdaje jsou směřovány zejména do oblasti nezaměstnanosti a nemocenské. Na rozdíl od Velké Británie, má výrazně nižší podíl soukromých sociálních výdajů, tím pádem roste podíl veřejných výdajů na sociální politiku na HDP. Francie je jednou ze zemí, kde dávky poskytované lidem v případě nemoci nebo neschopnosti – invalidity jsou jedny z nejvyšších v Evropě. Stejně tak je na tom i Německo, Rakousko nebo Švýcarsko, kde tyto dávky činí asi 1% HDP. Co se týče struktury výdajů na sociální politiku, shoduje se Francie s ostatními evropskými zeměmi. Jejich největší část opět tvoří výdaje na důchodovou politiku, protože má vysoký podíl starých obyvatel na celkovém obyvatelstvu. V roce 2010 činily tyto výdaje 14,4% HDP Francie. Druhou nejvýznamnější položkou zatěžující sociální rozpočet jsou výdaje do zdravotnictví. Největší část těchto výdajů (v roce 2010 - 8,7% HDP) činí proplácení zdravotní péče a výplaty sociálních dávek v době pracovní neschopnosti. Stále rostoucí charakter mají také dávky v nezaměstnanosti a dávky pro osoby žijící v chudobě.

Na základě hrubého veřejného důchodového pojištění v závislosti na HDP zemí předpověděl Eurostat vývoj výdajů na sociální politiku evropských zemí v budoucích 50 letech. Průměr zemí EU 27 by v roce 2060 měl dosáhnout asi 12,9% HDP, s růstem asi o 1,6%. Největší růst je předpokládán v případě Lucemburska (vice jak dvojnásobek – z 9,2% na 18,6%). V případě Francie se předpokládá růst o 0,5% a ve Velké Británii až o 1,5%. Očekávaný nárůst výdajů na důchodovou politiku v ČR činí 2,7% (Pension expenditure protection, 2014).

Závěry

Současné výdaje na sociální politiku evropských zemí se udržují dlouhodobě na vysoké úrovni. Pouze některým zemím se podařilo snížit podíl výdajů na sociální politiku na jejich HDP: Kanada, Estonsko, Německo, Řecko, Maďarsko, Island, Irsko a Velká Británie.

Ve většině evropských zemí, a zejména těch západních, přesahují tyto výdaje 25% HDP, tedy více než čtvrtinu jejich ekonomik.

O značné heterogenitě členských států EU hovoří Alber, J (2010), který uvádí, že státy EU jsou, co se týká sociální oblasti, do velké míry heterogenní. Jeden z důvodů zvýšení heterogenity EU je rozšíření EU na východ. Uvádí několik příkladů:

- HDP nejbohatších zemí, jako je Lucembursko, je skoro sedmkrát větší jako HDP Bulharska.
- Míra sociálních výdajů Švédska je 30%, zatímco v Litvě jen 16%
- Míra vyjednávání kolektivních smluv je v Litvě 15%, zatímco v Rakousku a Slovinsku 90%
- Míra chudoby měřená podle příjmu v Dánsku dosahuje 4% a na Slovensku 16%.

Evropa se v rámci sociální oblasti rozchází, a to nejen kvůli ekonomické vyspělosti zemí, ale také v různém přístupu k sociálním záležitostem. Existuje zde model Anglofonních zemí, které preferují nižší veřejné výdaje na sociální politiku a nižší úroveň regulací a naopak skandinávský model, který se vyznačuje velmi rozvinutou sociální politikou s vysokými veřejnými výdaji. Alber (2010) dodává, že členské státy EU jsou spíše rozdělené do skupin podle uznávání a praktikování rozdílné filozofie sociálních výdajů a tím se také EU nedaří dosáhnout jednotného směru.

Vzhledem k tomu, že nejen Evropa, ale celý svět, se stále potýká s probíhající ekonomickou krizí, a v budoucích letech se zřejmě neustále bude, budou opatření zavedení v rámci této krize uplatňována i nadále ve všech oblastech. Sociální politika je jednou z politik, které se přímo podílí na odražení dopadů krize, ale snaží se je také léčit v podobě různých sociálních dávek a podpor rodinám, které se dostaly do sociálních problémů.

Evropské země většinou čelí stejným problémům a podléhají tedy stejným trendům, liší se mezi sebou pouze intenzitou závažnosti daného problému. Je také zřejmé, že použití stejných nástrojů k regulaci může znamenat rozdílné dopady v různých zemích a ne všude jsou opatření úspěšná v takovém rozsahu jako v jiné zemi. Příkladem může být celkový progresivní efekt v Litvě a Španělsku a naopak odlišný efekt v regresivním modelu v Estonsku, kde došlo ke změně indexace důchodových dávek a v Litvě změny v DPH (Wildmannová, 2015).

Další zátěží pro finanční systémy evropských zemí může být zatížení členských zemí legislativou EU, i když sociální systémy jednotlivých zemí jsou jedinečné. Zde máme na mysli především oblast nákladů sociálních služeb, kdy je nutno dodržovat podmínku služeb

obecného hospodářského zájmu. Právě tento institut může mít tlak na veřejné finance do sociální oblasti (Průša, Wildmannová, 2014).

Jak zdůrazňuje expert ILO Daniel Vaughan-Whitehead, evropský sociální model hrál klíčovou roli při vytváření evropské společnosti v poválečné době a to tím, že podporoval inkluzivní ekonomický růst, vysoký životní standard a důstojné pracovní podmínky. V některých evropských zemích byly klíčové prvky evropského sociálního modelu v reakci na krizi transformovány, i když zcela jasně nebyly příčinou krize nebo rozpočtových deficitů. V důsledku krize se ukázalo, že současná podoba evropského sociálního modelu není udržitelná. Evropská komise i ILO si uvědomily, že určité prvky evropského sociálního modelu je třeba reformovat ve světle takových výzev, jako jsou zvýšená konkurence na globalizovaných trzích a stárnutí evropských společností. (Vaughan-Whitehead, D., 2015)

Evropský sociální model má před sebou ještě další hrozbu, kterou bude muset řešit co nejdříve, a to je hrozba narůstající xenofobie. Teroristické útoky radikálních islamistů v posledním období na různých místech Evropy mohou vyvolat zvýšení xenofobie a diskriminačního chování společnosti vůči jiným národnostem a migrantům. Stejně tak otevřená migrační politika a zajištění migrantů – zde se nachází další tlak na sociální fiskální systémy, především v Německu.

V současné době je proto potřeba, aby Evropská unie přijala rozhodnutí nezbytná k zachování efektivního sociálního modelu, který hrál a hraje klíčovou roli při stabilizaci ekonomik a zachování sociálního smíru.

Literatura

Alber, Jens (2010). *What – if anything – is undermining the European Social Model?* , Retrieved from: <http://www.gbv.de/dms/zbw/632171952.pdf>

Alber Jens, and Standing, Guy (2000). Social fumping, catch-up, or convergence? Europe in a comparative global context. *Journal of European Social Policy*, 10. 2:99-119.

Barr, N.(2004) *The economics of the welfare state*. Oxford: Oxford University Press, pp. 7-8

Blaha, L a coll. (2014). *Evropský sociální model*. Vydavatelství VEDA, pp 480.

Eurostat.(2014). *Expenditure on social protection*. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=1&language=en&code>

Eurostat (2014). *Pension expenditure projections (baseline scenario)*. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tsdde520>

Hay, Colin (2006). What's Globalization got to do with it? Economic Interdependence and the Future of European Welfare States. *Government and Opposition* 41, 1:1-22.

Keller, J. (2009). *Soumrak sociálního státu*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), pp.. 25 – 28

- Krebs, V. et al. (2010). *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, 5th release
- Kubátová, K. (2011). Úloha veřejných financí v řešení problémů a dopadů současné krize. Praha: Wolters Kluwer ČR, pp. 38-40
- Musil, L. (1996). Vývoj sociálního státu v Evropě. Brno: Nakladatelství Doplněk, pp. 23 - 24
- M.R. Stefanik Conservative Institute: Evropský sociální model (2014). Retrieved from: <http://www.konzervativizmus.sk/upload/pdf/Europsky-socialny-model.pdf>
- OECD: Social Expenditure Update (2014): Social spending is falling in some countries, but in many others it remains at historically high levels. Retrieved from: <http://www.oecd.org/els/soc/OECD2014-Social-Expenditure-Update-Nov2014-8pages.pdf>.
- Průša, L., Wildmannová, M. (2014) *Funding Social Services in the Czech Republic in the Light of EU Legislation*. In Oleg Deev, Veronika Kurajová, Jan Krajíček. Proceedings of the 11th International Scientific Conference European Financial Systems 2014. Brno: Masaryk University, pp. 492-498
- Spieker, M. (1996). *Sociální stát a jeho krize*. Praha: Česká křesťanská akademie, pp. 5 - 8
- Smutek, M. (2005) *Sociální stát, Úvod do studia*. Hradec Králové: Gaudeamus, pp. 59-60
- Social protection budgets in the crisis in the EU (2013). Lucemburk: Publication Office of the European Union, 2013. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/socil/main.jsp?catId=738&publd%7575>
- Vaughan-Whitehead, D. (2015), *The European Social Model in Crisis: Is Europe losing its soul?*, ILO: Turpin Distribution Press. 370 pp.
- Večeřa, M. (2001). *Sociální stát. Východiska a přístupy*. Praha: Sociologické nakladatelství, pp. 26-28
- Wildmannová, M. (2013). What is true for the European social model - rigor or generosity? In Špalková, D., Matějová, L. *Proceedings of the 17th International Conference: CURRENT TRENDS IN THE PUBLIC SECTOR RESEARCH*. Brno: Masaryk University, pp. 146-152.
- Wildmannová, M. (2015) What is the future of public expenditure in the European countries? In Oleg Deev, Veronika Kajurová, Jan Krajíček. *European Financial Systems 2015*. Masarykova univerzita Brno. s. 492-500.

Kontakt

Mirka Wildmannová

Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta

Lipová 41a, 602 00 Brno

mirkaw@econ.muni.cz